ELY-keskuksen lausunto ympäristövaliokunnalle luonnonarvokaupan kehittämisestä

Viitaten 16.10.2025 sähköpostitse lähetettyyn lausuntopyyntöön liittyen asiaan: O 47/2025 vp Luonnonarvomarkkinoiden kehitys

Tausta

Elinvoima-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, jatkossa ELY-keskuksen, (1.1.2026 alkaen Lupa- ja valvontaviraston) rooli luonnonarvokaupassa liittyy luonnonsuojelulain vapaaehtoisen ekologisen kompensaation viranomaistehtävän hoitamiseen. Luonnonsuojelulain (9/2023) 11 luvussa säädetään vapaaehtoisen ekologisen kompensaation toteuttamisesta.

Lainmukainen vapaaehtoinen ekologinen kompensaatio jaetaan 3. vaiheeseen; 1. Hakemus hyvityssuunnitelmasta luonnonarvojen tuottamisesta ekologiseen kompensaatioon. 2. Lausuntopyyntö tuotettavien luonnonarvojen määrästä ja 3. Hakemus hyvityksen korvaavuudesta.

ELY-keskuksen rooli luonnonarvojen tuottamisen osalta on lausunnon antaminen niin hyvitysalueelle tehdystä suunnitelmasta kuin lausunto toimenpiteillä tuotettavien luonnonarvojen laadusta ja määrästä. Tämän lisäksi ELY-keskus antaa päätöksen heikennyksen aiheuttajalle hyvityksen korvaavuudesta.

Ekologisen kompensaation rekisteriin tallennetaan maanomistajan hakemuksesta hyvitysalueeseen liittyvät tiedot sisältäen toimenpiteillä tuotettavien luonnonarvojen laatu ja määrä. Rekisteriin tallennetaan aina tieto hyvittämisestä. Lisäksi hyvitysalueet ilmoitetaan kiinteistörekisteriin.

Lausunto

ELY-keskus toteaa luonnonarvokaupan olevan erittäin merkittävä osa luonnon monimuotoisuuden turvaamista ja vastaamista mm. ennallistamisasetuksen velvoittamiin ennallistamistarpeisiin. Luonnonarvokaupan kehittämiseen tulee ohjata resursseja ja kehittämistyössä on luotava luonnonarvokaupalle vahva pohja ja lainsäädäntöön perustuva luonnonsuojeluviranomaisen ohjaus. Tällä tavoin voidaan turvata markkinoiden toimivuus ja luotettavuus luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta sekä estää viherpesua.

Lain mukainen vapaaehtoinen ekologinen kompensaatio pitää sisällään mahdollisuuden sekä ennallistamishyvitykseen (aktiiviset luonnon tilaa parantavat toimet) ja suojeluhyvitykseen. Lainmukaisen vapaaehtoisen ekologisen kompensaation suhteen selvät linjaukset ja kriteerit ovat erittäin tärkeitä säilyttää. Tässä viitataan erityisesti hankkeiden aikataulutukseen niin, että ennallistavat toimenpiteet tulee olla hyvityskohteella suoritettuna ennen

heikennyksen toteutumista. Linjaukset myös hankkeiden osakompensoinneista tulee olla selkeät.

Nykyisen lainmukaisen ekologisen kompensaation rinnalla voi olla tarvetta erilaisille kevyemmille menettelyille, joissa esim. ennallistavien toimenpiteiden ajoituksen kriteereistä voidaan osittain luopua tai osakompensaatio mahdollistetaan kevyemmin kriteerein kuin nykyisen lainsäädännön mukaisessa kompensaatiossa. Myös kevyemmille menettelyille on luotava säädöspohja luonnonsuojelulakiin ja ne on syytä selkeästi erottaa nykyisen lain mukaisesta ekologisesta kompensaatiosta.

Läpinäkyvyyttä ja vertailukelpoisuutta lisää, jos kaikki luonnonarvokauppa arvioidaan samoin luonnonarvo-, heikennys- ja toimenpidevastekriteerein kuin lainmukainen vapaaehtoinen ekologinen kompensaatio. Kun käytetään samoja termejä, kriteerejä ja yksikköjä (luonnonarvohehtaari, LHA), ovat tehdyt toimet vertailukelpoisia ja seurattavia.

Luonnonarvokaupan kehittämisessä on tärkeää turvata tuotettavien luonnonarvojen säilyminen. Lainmukaisessa ekologisessa kompensaatiossa tämä turvataan lainsäädännön mukaisella päätöksellä poikkeamismenettelyineen. Tämä turvaa luonnonarvojen säilymisen lisäksi myös sekä luonnonarvojen tuottajan, että ostajan oikeudet. Mikäli luonnonarvokauppaa kehitetään suuntaan, joka mahdollistaa myös luonnonsuojelulain ulkopuolella tehtävän luonnonarvokaupan tulee huomioida miten lainmukaisen kompensaation ulkopuolella tehdyn luonnonarvokaupan hyvitysalueet tullaan rajaamaan ja merkitsemään. Ilman merkintää kiinteistörekisteriin on vaikea varmistaa kohteiden säilyminen myös tulevaisuudessa. Ilman päätöstä alueen rauhoituksesta tai säilyttämisestä luonnonarvojen säilyminen jää epävarmaksi. Päätöksessä osoitetaan alueella sallittu ja kielletty (luonnonarvoja muuttava) toiminta. Lisäksi päätöksellä varmistetaan, että hyvitysalueen luonnonarvojen heikentäminen on mahdollista vain kompensoimalla aiheutettu heikennys.

Luonnonarvokaupan kehittämisessä tulee nostaa esiin suojelukompensaation merkitys arvokkaiden luontokohteiden suojelun rahoittajana tulevaisuudessa. Nykyisellään lainmukainen kompensaatio ei kannusta suojelukompensaatioon. Luonnonarvoltaan heikompien kohteiden ennallistamisen lisäksi on erittäin tärkeä estää vielä olemassa olevien arvokkaiden luontokohteiden häviäminen ja heikkeneminen. Kehittämistyössä tulisi miettiä miten voisi edistää luonnonarvokaupan ennallistamiskohteiden sijoittumista arvokkaiden kohteiden läheisyyteen niin, että toimet tukevat arvokkaan kohteen säilymistä.

Järjestelmien ja lainsäädännön kehittämistä tulee jatkaa ja siihen tulee ohjata resursseja, jotta luonnonarvokaupasta saadaan luotettava ja toimiva. On pohdittava, onko ELY-keskuksen, jatkossa LVV:n, valvoma rekisteri käytettävissä myös muuhun luonnonarvokauppaan kuin lain mukaisen ekologisen kompensaation toteutukseen. Mikäli tähän päädytään, tulee rekisterin pohjana olevaa LUOKO-järjestelmää kehittää edelleen. Jo nyt järjestelmä taipuu huonosti, jos ollenkaan erikoistilanteisiin tai poikkeustapauksiin. Lisäksi on huomioitava mitä tämä tarkoittaa LUOKO-järjestelmän hallinnan/ käyttöoikeuksien suhteen.

Lisäksi haluamme nostaa esiin, että ekologinen kompensaatio ei ole toistaiseksi näytellyt kovin suurta roolia vihreän siirtymän hankkeissa. Ekologisen kompensaation soveltamisen edistäminen vihreän siirtymän hankkeissa tulee huomioida, kun luonnonarvokauppaa kehitetään, jotta saadaan vihreän siirtymän kokonaiskestävyyttä vahvistettua.

Lausunnon valmistelussa on mukana Uudenmaan ja Lapin ELY-keskukset.

Lausunnon on esitellyt Uudenmaan ELY-keskuksen luonnonsuojeluasiantuntija Paula Salomäki ja hyväksynyt johtaja Mikko Kantokari. Merkintä hyväksynnästä asiakirjan lopussa.

Tämä asiakirja KEHA/32200/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/32200/2025 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Salomäki Paula 31.10.2025 15:18

Hyväksyjä Kantokari Mikko 31.10.2025 15:19